REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000
F: +386 1 478 1607
E: gp.gs@gov.si
http://www.vlada.si/

Predsednik Državnega zbora

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE

Prejeto:	23 -03- 2017
Šifra:	020-07/17-129/3
Povezava:	122-02/17-10
EPA:	EU:
Sign. zn.:	
Kratica:	

Številka: 00104-135/2017/6
Datum: 23. 3. 2017
Zveza: dopis št.: 020-07/17-02/2 z dne 22. 2. 2017

Na podlagi 249. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13) vam pošiljam:

– Odgovor na poslansko vprašanje Marijana Pojbiča v zvezi z evidenco ZPIZ,

ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela na 127. redni seji dne 23. 3. 2017.

Mag. Lilijana Kozlovič
generalna sekretarka

Priloga: 1

Podpisnik: Lilijana Kozlovič
Izdajatelj: Republika Slovenija
Številka certifikata: 76 32 9e c4 (

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000
F: +386 1 478 1607
E: gp.gs@gov.si
http://www.vlada.si/

Številka: 00104-135/2017/5
Datum: 23. 3. 2017

Odgovor na poslansko vprašanje Marijana Pojbiča v zvezi z evidenco ZPIZ

Dne 24.2.2017 je poslanec Marijan Pojbič na Vlado Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) naslovil pisno poslansko vprašanje v zvezi domnevno pomanjkljivimi podatki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: Zavod) o plačanih prispevkih za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Poslanec navaja, da naj bi se Zavod izgovarjal, da ni prejel podatkov o obračunanih prispevkih s strani zavezancev, zaradi česar naj ne bi bil odgovoren za pomanjkljive podatke. Poslanec v zvezi s tem meni, da so podjetja dolžna trajno hraniti podatke o plačah delavcev, Zavod pa ima pravico in dolžnost, da jih pozove in od njih zahteva podatke o obračunanih prispevkih, v kolikor le-teh niso posredovala v predpisanem roku.

Poslanec postavlja več vprašanj v zvezi z navedeno tematiko. V odgovor na navedena vprašanja Vlada RS podaja naslednja pojasnila o stanju glede podatkov za priznanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter pojasnila o načinu evidentiranja in hrambe dokumentacije o plačilu prispevkov, plačah oz. zavarovalnih osnovah:

1. **Kolikšen je celotni ocenjeni obseg manjkajočih podatkov za pokojninsko zavarovanje?**

Zbirka podatkov Zavoda, ki so potrebni za izvajanje oziroma uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, se vodi v matični evidenci zavarovancev. Vodenje navedene evidence je eno najpomembnejših področij dela v Zavodu, saj so od njega odvisni ostali delovni procesi v izvajanju zavarovanja, zato Zavod temu področju namenja posebno pozornost. Popolni in kvalitetni podatki matične evidence zavarovancev so podlaga za hitro, učinkovito in nemoteno priznavanje pravic iz obveznega zavarovanja pri izračunih pokojninske dobe in osnove.

Matična evidenca zavarovancev, na podlagi katere se odmerjajo pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja za vsakega zavarovanca, vsebuje podatke o obdobjih zavarovanja in podatke o osnovah oziroma plačah, od katerih so bili plačani prispevki. Pri uveljavljanju pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se zavarovancu upošteva vsa dopolnjena zavarovalna oziroma pokojninska doba, za izračun pokojninske osnove pa se upoštevajo osnove oziroma plače od 1. januarja 1970 naprej. V tem obdobju so veljali različni predpisi tako glede višine in načina plačevanja prispevkov kot tudi glede sistemov nadzora in različne stopnje razvoja informacijske podpore, prav tako so imele velik vpliv razmere v gospodarstvu in predpisi, ki so urejali poslovanje pravnih oseb, zato so zbrani (in manjkajoči) podatki odraz vseh naštetih dejavnikov.

Stanje popolnosti podatkov matične evidence zavarovancev, ki ga Zavod spremlja in na tej podlagi usmerja svoje aktivnosti na tem področju, zajema podatke, ki se nanašajo na t.i. aktivne zavarovance, to je zavarovance, ki bodo v prihodnosti lahko uveljavili katero izmed pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, in obsega podatke o zavarovalni oziroma pokojninski dobi ter podatke o osnovah oziroma plačah od 01. januarja 1970 dalje.

Popolnost podatkov matične evidence zavarovancev o osnovah oziroma plačah ter obdobjih zavarovanja je bila tako konec leta 2016 96,30 %.

2. Koliko organizacij ni izpolnilo te svoje zakonske obveznosti?

Zavezanci za prijavo podatkov o osnovah oziroma plačah niso zgolj delodajalci (organizacije) v razmerju do svojih delavcev oziroma zaposlenih, ampak so v Zakonu o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 111/13 in 97/14; v nadaljevanju: ZMEPIZ-1) od 31. do 39. člena natančno navedeni vsi zavezanci za prijavo podatkov o osnovah oziroma plačah in za katere kategorije zavarovancev (samozaposleni, uživalci pravic iz naslova starševstva ali brezposelnosti itd.) jih vlagajo oziroma posredujejo.

Zavod je za potrebe pridobivanja manjkajočih podatkov po svojih evidencah opravil pregled, kateri podatki o zavarovancih manjkajo pri posameznem zavezancu. Kot zavezanca Zavod obravnava posamezen zapis o delodajalcu, o samozaposleni osebi ali ustanovi, ki izplačuje pravice, na podlagi katerih so upravičenci vključeni v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Za posameznega delodajalca (organizacijo) je lahko v daljšem obdobju zaradi njegovih statusnih sprememb tudi več zapisov, kar je šteto kot več zavezancev. Šteti so tudi zavezanci (organizacije, samozaposleni in drugi), ki ne poslujejo več.

Kot izhaja iz odgovora na predhodno vprašanje, nekoliko manj kot 4 % zavezancev za prijavo podatkov o osnovah oziroma plačah ne izpolni svoje obveznosti pri sporočanju zakonsko zahtevanih podatkov.

3. Kaj so do sedaj in še bodo naredili na ZPIZ, da bodo zahtevali izpolnitev zakonske obveznosti poročanja o letnih obračunih prispevkov za PIZ za vse organizacije, ki imajo in so imele zaposlene pokojninske zavarovance?

3.1. Pretekle in tekoče aktivnosti

Zavod izvaja številne aktivnosti pri pridobivanju podatkov od zavezancev za prijavo podatkov o osnovah oziroma plačah v okviru zakona, hkrati pa je v zadnjih nekaj letih sodeloval tudi pri pripravi področne zakonodaje, ki bo v prihodnosti še izboljšala pridobivanje podatkov o osnovah oziroma plačah od zavezancev za prijavo podatkov predvsem z odpravljanjem administrativnih ovir pri sporočanju teh podatkov.

Posebna skrb za popolnost in kvaliteto podatkov matične evidence zavarovancev se odraža tudi v letnih poročilih Zavoda, v katerih je od leta 2011 dalje vsako leto ocenjena uspešnost pri pridobivanju in urejanju teh podatkov, kot je opisana v vsakoletnem poročilu o doseženih ciljih in rezultatih ter v izjavi o oceni notranjega nadzora javnih financ, ki je del letnega poročila o poslovanju Zavoda. Popolnost podatkov se vztrajno izboljšuje, na zakonodajnem področju je upoštevanih več pobud Zavoda, informacijska podpora za to področje se intenzivno razvija, krepitve pa so tudi organizacijske, kadrovske in strokovne.

Ves čas od uvedbe matične evidence zavarovancev, tudi pred uveljavitvijo ZMEPIZ-1, je Zavod izvajal aktivnosti za pridobitev manjkajočih podatkov od zavezancev (organizacij) s tem, da jih je pozival, opozarjal, jim nudil strokovno pomoč in navodila za pripravo podatkov ter z revizijskimi pregledi nadziral pravilnost posredovanih podatkov. Če so bili podatki napačni, jih je moral zavezanec popraviti in ponovno posredovati. Večkrat letno so se izvajali pregledi manjkajočih podatkov in zavezanci so bili pozvani k posredovanju.

3.1.1. Posodabljanje sistema posredovanja podatkov o osnovah oziroma plačah pred uveljavitvijo ZMEPIZ-1

Do leta 2008, ko je bilo treba posredovati podatke o plačah oziroma osnovah za leto 2007, je mnogo zavezancev podatke posredovalo ročno, večji zavezanci pa na magnetnih medijih v elektronski obliki, vendar ne kot verodostojne elektronske dokumente. Z namenom, da se zagotovi večja ažurnost in nadzor nad prejetimi podatki ter da se zavezancem omogoči sodobno in cenejše posredovanje podatkov, so bile na pobudo Zavoda sprejete spremembe takrat veljavnega Zakona o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 81/00; v nadaljevanju: ZMEPIZ) z novelo ZMEPIZ-A, ki je začela veljati 6.12.2007 in je določila izključno elektronski zajem podatkov o plačah oziroma osnovah. V zakonsko določenem prehodnem obdobju je Zavod dosegel velik napredek in z novo informacijsko infrastrukturo uspešno in v roku realiziral zahteve teh zakonskih določb. V letu 2009 je za leto 2008 začel pridobivati podatke M4/M8 v elektronski obliki in zavezanci (dajalci podatkov) so pozitivno sprejeli to novost, ki se uspešno izvaja. Z letom 2013 je bilo v tej obliki omogočeno tudi posredovanje podatkov o plačah za obdobja pred letom 2008 zavezancem, ki tega še niso storili ali so morali za ta obdobja sporočati spremembe podatkov.

V letu 2011 je bil na pobudo Zavoda dosežen še dodaten pomemben napredek pri nadgradnji sistema zbiranja podatkov o zavarovancih. Z ukinitvijo krajevne pristojnosti za vodenje matične evidence, ki je bila uveljavljena s 1.7.2011 z novelo ZMEPIZ-B, je bil odpravljen do takrat zelo zapleten sistem evidentiranja zavezancev in bistveno poenostavljeno sporočanje podatkov, predvsem za večje zavezance (delodajalce). Pred spremembo je bila namreč vsaka poslovna enota podjetja v evidenci vpisana kot zavezanec, za katerega je moralo podjetje posredovati ločene podatke pri krajevno pristojnih enotah Zavoda in tudi sporočati spremembe v primerih prehajanja delavcev med poslovnimi enotami istega podjetja. Po spremembi je bilo celotno podjetje vpisano kot en zavezanec, potrebe po sporočanju določenih sprememb ni bilo več, prijave zavarovanja pa je lahko vložilo pri kateri koli enoti Zavoda. S tem je Zavod zavezancem olajšal izpolnjevanje obveznosti sporočanja podatkov in tudi povečal učinkovitost nadzora nad njim.

3.1.2. Novejše zakonske podlage in nov način zbiranja podatkov o plačah

Zavod je podal vrsto pobud pri pripravi Zakona o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZMEPIZ-1), ki je pričel veljati s 01.01.2014 in je prinesel bistveno novost pri sporočanju podatkov o osnovah oziroma plačah. V skladu s 40. členom ZMEPIZ-1 je Zavod pričel pridobivati podatke o osnovi oziroma plači neposredno od Finančne uprave RS (v nadaljevanju: FURS) mesečno na obračunih davčnih odtegljajev (REK obrazci), ki jih delodajalci oddajajo v skladu s predpisi o davčnem postopku. Na podlagi tako pridobljenih podatkov o osnovi oziroma plači in ob upoštevanju pravil o izračunu pokojninske osnove po ZPIZ-2, bo Zavod za delavce v delovnem razmerju sam oblikoval podatek o plači oziroma osnovi na obrazcu M-4 za potrebe izračuna pokojninske osnove. Navedene aktivnosti je v skladu s prehodno določbo 107. člena ZMEPIZ-1 Zavod pričel izvajati s 01.01.2016. Zavod bo prvič samostojno oblikoval podatek o osnovi oziroma plači na podlagi podatkov, sporočenih na obračunih davčnih odtegljajev v letu 2018 za osnove oziroma plače zaposlenih leta 2017. V letu 2017 pa bo za podatke o osnovah oziroma plačah leta 2016 zaradi kontrole pravilnosti samostojnega oblikovanja teh podatkov vodil vzporedno oba sistema sporočanja podatkov o osnovah. Zavezanci za prijavo podatkov o osnovah bodo torej za zaposlene do 30.04.2017 še vedno morali sporočiti podatek o osnovi oziroma plači na obrazcu M-4, Zavod pa bo za iste zaposlene hkrati tudi sam oblikoval obrazec M-4 na podlagi podatkov oziroma obračunov

davčnih odtegljajev in izvedel primerjavo med podatki o osnovah sporočenih s strani zavezancev za prijavo podatkov (organizacij) in podatkih o osnovah, ki jih bo Zavod oblikoval sam. Navedena sprememba oblikovanja podatkov o osnovah za zaposlene pomeni **izredno velik korak naprej pri zagotavljanju popolnosti podatkov**, saj zagotavlja popolnost podatkov za ta obdobja in s tem razbremenjuje delodajalce (odprava administrativnih ovir) glede vsakoletnega posredovanja podatkov o plačah oziroma osnovah na obrazcih M-4. Zavod tudi sicer stalno sodeluje s FURS pri izmenjavi podatkov na področju obračunavanja, plačevanja in izterjave prispevkov. Pri tem daje poudarek elektronski izmenjavi podatkov.

V bodoče je torej sistemsko bistveno zmanjšana možnost, da bi prišlo do manjkajočih podatkov le zato, ker jih zavezanec – delodajalec za zavarovance ne bi posredoval Zavodu.

Še vedno pa ostaja tveganje, da zavezanec ne bo izplačal plač, da FURS ne bo oddal obrazcev REK za obračun davčnih odtegljajev od plače po predpisih o davčnem postopku ali da ne bo plačal prispevkov. Zavod ni pristojen za nadzor nad izplačevanjem plač, oddajo obračuna davčnih odtegljajev ali za izterjavo prispevkov. Vse to je v pristojnosti drugih organov, s katerimi Zavod dobro sodeluje, vendar na njihovo poslovanje ne more vplivati, čeprav uspeh njihovih aktivnosti vpliva na popolnost podatkov matične evidence zavarovancev.

3.1.3. Aktivnosti pri pridobivanju podatkov o plačah oziroma osnovah, ki jih zavod izvaja v okviru veljavnega zakona (ZMEPIZ-1)

Zavod preverja pravilnost in popolnost podatkov matične evidence z:
- nadzorom in
- revizijo prijav podatkov.

V skladu z določbo 3. točke prvega odstavka 45. člena in ob upoštevanju 107. člena ZMEPIZ-1 mora zavezanec za prijavo podatkov o osnovah za zavarovance sporočiti podatke do 30. aprila tekočega leta za preteklo koledarsko leto.

V določbah od 49. do 59. člena ZMEPIZ-1 je podrobneje opredeljen t.i. nadzor Zavoda nad podatki matične evidence zavarovancev. Glede na predpise, ki so veljali pred uveljavitvijo ZMEPIZ-1, je z navedenimi določbami nadzor Zavoda nad podatki matične evidence zavarovancev veliko bolj sistematično in transparentno urejen, hkrati pa je z njimi Zavod pridobil dodatna pooblastila pri urejanju podatkov matične evidence zavarovancev. V skladu z 51. členom ZMEPIZ-1 tako Zavod zavezancem za prijavo podatkov o osnovah oziroma plačah, ki niso izpolnili zakonske obveznosti posredovanja podatkov izreka odreditev posredovanja podatkov; odreditev dopolnitve podatkov in odreditev poprave podatkov. Kadar se zavezanec za prijavo osnov oziroma plač na odreditev posredovanja podatkov Zavoda v skladu z 51. členom ZMEPIZ-1 ne odzove, pa Zavod v skladu s 105. členom tega zakona uvede postopek o prekršku. Navedena zakonska ureditev je novost glede na prejšnjo zakonsko ureditev. Zavezanec, ki tekoče ni posredoval podatkov o plačah in še posluje, je z odreditvijo ponovno pozvan k izpolnitvi svoje obveznosti, na podlagi odreditve mu je postavljen nov rok za posredovanje podatkov, kršitev tega roka pa predstavlja nov prekršek.

Od uveljavitve ZMEPIZ-1 je tako Zavod v skladu z 51. členom ZMEPIZ-1 uvedel kar 7.792 postopkov odreditve posredovanja podatkov o osnovah oziroma plačah zoper zavezance za prijavo osnov.

Posebno pozornost pri izvajanju 51. člena ZMEPIZ-1 Zavod posveča podjetjem, ki niso izpolnila zakonske obveznosti sporočanja podatkov o osnovah oziroma plačah in so hkrati v stečajnem postopku ali v postopku prisilne poravnave. Pri teh podjetjih postopke pridobivanja podatkov

izvaja prednostno, saj je pomembno, da se podatki o osnovah oziroma plačah pridobijo, še preden podjetje preneha s poslovanjem. Tako je Zavod od uveljavitve ZMEPIZ-1 uvedel več kot 2.000 postopkov pridobivanja podatkov o osnovah oziroma plačah od podjetij, zoper katera je bil uveden stečajni postopek ali postopek prisilne poravnave. Uspeh pri pridobivanju teh podatkov je tudi posledica dobrega sodelovanja zavoda z Zbornico upraviteljev Slovenije na podlagi izmenjave podatkov o uvedbi stečajnih postopkov.

3.1.4. Revizijsko preverjanje pravilnosti in popolnosti podatkov o zavarovancih

Revizija podatkov o osnovah oziroma plačah je podrobneje opredeljena v določbah od 60. do 73. člena ZMEPIZ-1. Z njo Zavod spremlja predvsem pravilnost prejetih podatkov s strani zavezancev za prijavo podatkov. V revizijskem preverjanju podatkov Zavod preverja, ali so sporočeni podatki pravilni glede na dejansko stanje, ki se ugotavlja po dokumentaciji zavezanca (delodajalca). Če se ugotovi, da zavezanec ni sporočil vseh podatkov, ga Zavod ob reviziji tudi pozove, da poleg popravkov že sporočenih podatkov posreduje tudi manjkajoče podatke. Zavod redno opravlja revizijo podatkov vse od same vzpostavitve matične evidence zavarovancev, tudi po prej veljavnih zakonih, s katerimi je bila urejena matična evidenca zavarovancev.

Od uveljavitve ZMEPIZ-1 (01.01.2014) je Zavod opravil že 26.656 revizij pri zavezancih za prijavo podatkov o osnovah. Pri tem je v 83% primerov ugotovil pravilnost sporočenih podatkov s strani zavezancev, v 17% pa je zavezanec za prijavo podatkov moral podatke popraviti oziroma dopolniti.

3.1.5. Razvoj informacijske podpore za vodenje matične evidence zavarovancev

Že od leta 2007 Zavod intenzivno razvija podlago informacijsko komunikacijskih tehnologij za sprejemanje in hranjenje podatkov matične evidence zavarovancev, njeno vodenje in urejanje. V tem obdobju so bili tako zelo uspešno izpeljani trije večletni projekti informacijsko komunikacijske prenove matične evidence zavarovancev, ki predstavljajo pomemben tehnološki in funkcionalni napredek na tem področju.

Zavod je iz evidenc, vodenih v starih tehnologijah, prenesel vse podatke matične evidence zavarovancev v tehnološko naprednejši sistem relacijskih baz podatkov, ki nudijo številne možnosti za sistematično in ažurno informacijsko oziroma programsko spremljanje pravilnosti in popolnosti zajema podatkov matične evidence zavarovancev.

V celoti je urejeno sporočanje podatkov o osnovah oziroma plačah s strani zavezancev za prijavo podatkov na elektronski način (elektronski zajem obrazcev M-4). Pri tem so bila za zavezance za prijavo podatkov o osnovah vzpostavljena številna poslovna pravila, ki jim služijo predvsem kot pomoč pri pravilnem in popolnem sporočanju podatkov o osnovah oziroma plačah za zavarovance, v informacijskem sistemu pa se razvijajo zavezancem prijazna orodja, ki jim olajšujejo sporočanje podatkov.

Zavod je v svojem informacijskem sistemu tudi na področju matične evidence zavarovancev vzpostavil številna orodja t.i. poslovne inteligence, ki omogočajo natančno in sprotno spremljanje stanja podatkov matične evidence zavarovancev s pomočjo avtomatskih analiz prejetih podatkov. Te analize so osnova za organiziranje pridobivanja manjkajočih podatkov, ki se nenehno izvaja.

Na podlagi 140. člena ZPIZ-2 je Zavod konec leta 2013 vzpostavil **informativno osebno evidenco**, ki omogoča vsem zavarovancem z digitalnim potrdilom vpogled v podatke o obdobju zavarovanja in o osnovah od leta 1970 dalje, od vključno leta 2002 dalje pa tudi vpogled v

znesek plačanih prispevkov, kot so jih sporočili delodajalci na obrazcih M-4. V njej Zavod omogoča vpogled v njihove podatke vsem zaposlenim osebam oziroma zavarovancem. Cilj navedene evidence je večja preglednost podatkov ter možnost, da lahko zavarovanec sam še v obdobju aktivnega zavarovanja pregleduje svoje podatke ter vpliva na njihovo dopolnjevanje, zaradi česar ne pride do situacij, ko zavarovanci šele tik pred upokojitvijo ugotovijo, da jim manjkajo določeni podatki. Zavarovanec lahko, če preko vpogleda v informativno osebno evidenco ugotovi, da so o njem zbrani podatki nepravilni ali pomanjkljivi, v skladu s predpisi s področja varstva osebnih podatkov od Zavoda zahteva njihov popravek ali dopolnitev. V evidenco je tako v letu 2014 vpogledalo 20.512 zavarovancev, v letu 2015 27.603 zavarovancev, v letu 2016 pa 29.648 zavarovancev.

Potrebno je tudi izpostaviti, da je Zavod v letu 2016 vzpostavil informativno osebno evidenco še za zavarovance, ki delo opravljajo v okviru drugega pravnega razmerja, to je po pogodbah civilnega prava ter v okviru začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. V to evidenco je v letu 2016 vpogledalo 8.632 oseb.

Med postopke, s katerimi so zavarovanci informirani o zanje zbranih podatkih, spadajo tudi **informacije o zavarovančevi pričakovani višini predčasne oziroma starostne pokojnine**, ki jih zavod v skladu s šestim odstavkom 140. člena ZPIZ-2 pošilja zavarovancem, ki v koledarskem letu dopolnijo 58 let. Zavarovanec je pred upokojitvijo seznanjen s podatki, ki so upoštevani v izračunu, in lahko sproži postopke za dopolnitev ali popravke teh podatkov.

Zavod pa tudi sicer nudi stalno strokovno pomoč vsem zavezancem za prijavo podatkov tako pri posredovanju kot pri popravljanju že posredovanih podatkov z jasnimi metodološkimi pravili za posredovanje podatkov, seminarji in predavanji s strani strokovnih delavcev Zavoda, v okviru katerih poskuša stalno ozaveščati zavezance za prijavo podatkov o pomembnosti pravočasnega in popolnega sporočanja podatkov tako o osnovah oziroma plačah kot tudi o obdobjih zavarovanja oziroma zavarovalni dobi.

3.1.6. Organizacijski oziroma kadrovski razvoj Zavoda na področju matične evidence

Zavod namenja poseben poudarek tudi organizacijskemu oziroma kadrovskemu razvoju na področju izvajanja postopkov oziroma aktivnosti matične evidence zavarovancev.

V preteklih letih je kljub zmanjševanju števila kadrov, saj je število zaposlenih po kadrovskem načrtu skladno z interventnimi ukrepi države od leta 2007 dalje upadalo, in sicer iz 853 v letu 2007 na 795 v letu 2016, kadrovsko krepil to področje dela predvsem s premeščanjem ustreznega kadra iz drugih področij.

S kadrovsko krepitvijo se je v primerjavi s preteklimi obdobji izboljšala tudi izobrazbena struktura zaposlenih na tem področju.

3.2. Načrtovane aktivnosti za nadaljnji razvoj področja matične evidence ter za povečanje popolnosti in pravilnosti podatkov matične evidence zavarovancev

Zavod bo nadaljeval z aktivnostmi pri pridobivanju podatkov od dajalcev podatkov, ki so po zakonu dolžni v predpisanih rokih posredovati podatke. Ne glede na to, ali zavarovanci pravice uveljavljajo, bo sistematično po posameznih letih za vse zavarovance pridobil čim več manjkajočih podatkov od dajalcev podatkov, ki še poslujejo, in popolnost podatkov iz sedanjih 96 % izboljšal na ciljnih 99 %.

Načrtovan je razvoj informativne osebne evidence, ki zavarovancem prikazuje podatke o obdobjih zavarovanja in podatke o osnovah oziroma plačah, tako, da si bo zavarovanec, ki potrebuje izpis obdobij zavarovanja v Republiki Sloveniji, ta izpis lahko naredil sam, s strani Zavoda pa bo tak izpis podpisan z digitalnim potrdilom informacijskega sistema Zavoda. To bo doprinos k boljši preglednosti podatkov in večji informiranosti zavarovancev, ki s tem dobijo več možnosti za nadzor nad tem, ali delodajalec zanje obračunava in plačuje prispevke.

Nadzor nad pravilnostjo in popolnostjo podatkov bo povečan in nadgrajen tudi s pomočjo razvoja elektronske izmenjave podatkov z drugimi ustanovami, predvsem z nadgradnjo izmenjave podatkov s FURS, ki opravlja nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

4. Zakaj ZPIZ ne zahteva teh podatkov od organizacij, ki niso izpolnile zakonske obveznosti letnega poročanja?

Kot je opisano v odgovoru na predhodno vprašanje, Zavod izvaja številne in intenzivne aktivnosti, da bi pridobil podatke od zavezancev, ki svojih zakonskih obveznosti še niso izpolnili. Vendar so ti postopki možni le za zavezance – delodajalce, ki še obstajajo in poslujejo ter se na odreditve tudi odzivajo.

V primerih, ko delodajalec ne obstaja več, vendar Zavod ugotovi, da so bili po prenehanju poslovanja delodajalca (organizacije) podatki o plačah delavcev shranjeni pri upravljavcih dokumentarnega gradiva, si prizadeva pridobiti te podatke in jih vnesti v evidenco.

V okviru nadzora nad posredovanjem podatkov, ki jih morajo zavezanci oziroma dajalci podatkov posredovati po ZMEPIZ-1, Zavod ugotavlja, ali so bili podatki sporočeni v celoti, ter ob ugotovljenih nepopolnostih kot prekrškovni organ vodi postopke o prekršku zoper tiste zavezance, ki podatkov ne posredujejo v predpisanem roku in za vse zavarovance.

Do leta 2004 je Zavod po takrat veljavnem Zakonu o prekrških iz leta 1983 v primerih, ko podatki niso bili posredovani v predpisanih rokih, vlagal prijave prekrškov, postopek o prekrških pa so vodili občinski prekrškovni sodniki. Zaradi velikih zaostankov je mnogo teh prijav prekrškov zastaralo in sankcioniranje kršiteljev na tem področju ni bilo učinkovito. Poleg tega so nekatera občinska prekrškovna sodišča na prvi stopnji celo zavzela stališče, da Zavod ni pristojen za vlaganje prijav prekrškov s področja matične evidence zavarovancev, čeprav je bila zakonska podlaga glede tega nesporna. Končno stališče, v katerem je bil potrjen obstoj pristojnosti Zavoda, je zavzelo Vrhovno sodišče šele v času, ko stari Zakon o prekrških ni več veljal.

V letu 2005 se je začel uporabljati sedaj veljavni Zakon o prekrških (ZP-1, Uradni list RS, št. 7/03 s spremembami in dopolnitvami), ki je uvedel vodenje postopkov o prekrških v upravnem postopku pri prekrškovnih organih, to je pri organih, ki so imeli po zakonu nadzorna pooblastila, teh pa Zavod po takrat veljavnih predpisih ni imel. Z namenom, da zagotovi več reda pri posredovanju podatkov, je bil Zavod pobudnik sprememb takrat veljavnega ZMEPIZ, s katerimi bi dobil pristojnosti za nadzor nad posredovanjem podatkov za matično evidenco zavarovancev. To pristojnost je dobil z novelo tega zakona (ZMEPIZ-A) in je v letu 2009 začel izvajati vlogo prekrškovnega organa. V vseh letih od začetka vodenja prekrškovnih postopkov je bilo v ospredju prizadevanje za pridobitev podatkov. Sankcije so bile izrečene zavezancem, ki podatkov niti po pozivih niso posredovali.

V 105. členu ZMEPIZ-1 so opredeljeni prekrški v zvezi s posredovanjem podatkov matične evidence zavarovancev v primerih, ko zavezanec za prijavo podatkov (tudi podatkov o osnovah) ne posreduje podatkov v zakonsko predpisanih rokih. Od uveljavitve ZMEPIZ-1 je tako Zavod v letih 2014, 2015 in 2016 kot prekrškovni organ uvedel kar 19.752 postopkov za prekršek zoper za zavezance za prijavo podatkov o osnovah. Pri tem je ob uporabi Zakona o prekrških izdal 13.455 opominov kršitelju in 5.320 plačilnih nalogov, v 733 primerih pa je postopek ustavil.

Glede na kratek zastaralni rok po sedaj veljavnem Zakonu o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US, 92/14 – odl. US in 32/16; v nadaljevanju: ZP-1) se nadzor nad izpolnitvami obveznosti zavezancev izvaja v vsakem letu, ko poteče rok za posredovanje podatkov, prekrškovni postopki pa se uvedejo takoj, ko je zaznano, da zavezanec podatkov ni posredoval, pa bi jih moral.

Za prikaz obsega in vrst prekrškovnih postopkov ter njihovih učinkov na letni ravni navajamo izvleček iz Letnega poročila o poslovanju Zavoda za leto 2016:

Zavod je v letu 2016 obravnaval 14.379 zavezancev, ki niso posredovali podatkov, kar je za 11 % več kot v letu 2015. Po izvedenem ugotovitvenem postopku, ali so pri zavezancu podani vsi zakonski znaki prekrška, je Zavod v letu 2016 uvedel prekrškovni postopek zoper 6.929 zavezancev, kar je za skoraj 10 % več kot v letu 2015. Zavezanci, ki so le prekoračili rok, podatke pa so posredovali, so lahko v skladu z ZP-1 mileje obravnavani. V 5.895 primerih je zavezanec, na dan obravnave prekrška, podatke o osnovah za zaposlene že sporočil in je prekrškovni organ ob pregledu podatkovnih baz v matični evidenci zavezancev tudi presodil, da zaradi prekoračitve roka niso nastale večje škodljive posledice za zavarovance in postopka ni uvedel. Pri 1.555 zavezancih je Zavod ugotovil, da je poslovni subjekt v postopku prenehanja ali je že izbrisan in je manjkajoče podatke pridobil na podlagi posredovanih odredb stečajnim upraviteljem, če so s podatki razpolagali. V zaključenih 7.222 prekrškovnih zadevah (kršitelja sta pravni subjekt in odgovorna oseba) je bilo kršiteljem izdanih 1911 plačilnih nalogov, kar predstavlja 26,5 % izdanih aktov ter 5.311 opominov, kar predstavlja 73,5 % obravnavanih zadev. To pomeni, da se zavezanci in odgovorne osebe večinoma odzovejo na zahtevo po dopolnitvi podatkov in podatke tudi posredujejo ter svojo obveznost v novo postavljenih rokih izpolnijo. V približno 6 % oziroma v 413 zadevah je bil postopek ustavljen zaradi prenehanja obstoja zavezanca.

Prekrškovni postopki imajo torej ugodne učinke za zmanjševanje deleža manjkajočih podatkov in so učinkovito sredstvo za dvig odgovornosti zavezancev. Seveda učinkujejo le pri zavezancih, ki še obstajajo in poslujejo.

5. Kakšna pravna sredstva ima delavec (ali upokojenec) na voljo, če delodajalec zanemarja (ali je zanemarjal) svojo dolžnost poročanja? Ima na voljo zgolj odškodninsko tožbo ali tudi katero drugo sredstvo?

Obveznost sporočanja podatkov je naložena delodajalcu v skladu z ZMEPIZ-1 in enako je veljalo po prejšnjih zakonih, ki so urejali matično evidenco zavarovancev. Če kljub aktivnosti Zavoda podatkov ni bilo mogoče pridobiti in zavarovanec (delavec) ali upokojenec oceni, da je zaradi manjkajočih podatkov oškodovan pri višini pokojnine, bi sicer lahko vložil tožbo za izpolnitev delodajalčeve obveznosti do Zavoda v korist delavca, vendar v primerih, ko delodajalec še obstaja. Praviloma del podatkov, ki jih ni mogoče pridobiti, izvira iz preteklih obdobij zavarovanja pri zavezancih (delodajalcih), ki v času upokojitve delavcev ne poslujejo več.

Domnevno oškodovani delavec ali upokojenec bi moral, če želi vložiti odškodninsko tožbo zoper delodajalca, izkazati višino škode, ki naj bi mu nastala zaradi neizpolnjenih obveznosti delodajalca. Če je imel svojo dokumentacijo o višini plač (plačilne liste), bi jo lahko predložil neposredno Zavodu in s tem bi bil podatek pridobljen in tudi upoštevan v izračunu pokojninske osnove ter do suma oškodovanja sploh ne bi prišlo. Če pa takšne svoje dokumentacije ni imel, bo v odškodninski tožbi zelo težko izkazal samo oškodovanje in še težje dokazal konkretno višino nastale škode.

V četrtem odstavku 30. člena ZPIZ-2 je urejen izračun pokojninske osnove v primerih, ko podatkov ni mogoče pridobiti. Če so bili v posameznem koledarskem letu prispevki od osnov plačani za krajše obdobje kot je določeno v prejšnjem odstavku, ali če obvezno zavarovanje sploh ni obstajalo oziroma če podatkov o osnovah ni mogoče pridobiti, se tako leto pri izračunu pokojninske osnove preskoči. V tem primeru se pri določitvi obdobja iz drugega odstavka tega člena upošteva prvo naslednje koledarsko leto, za katero obstajajo podatki o osnovah, od katerih so bili plačani prispevki.

Ob upoštevanju navedenega pravila ni nujno, da bo zaradi manjkajočih podatkov o plačah prišlo do oškodovanja zavarovanca oziroma upokojenca, zlasti v primerih, ko so bile plače v obdobju, za katero delodajalec ni sporočil podatkov, nižje od plač oziroma osnov, za katere so podatki zbrani.

Zavarovancu pa je seveda vedno zagotovljeno pravno (upravno in sodno) varstvo pravic, tudi glede popolnosti njegovih podatkov (kadar se ne strinja z višino pokojnine, ker meni, da pri njeni odmeri v odločbi o priznanju pravice do pokojnine niso bili upoštevani pravilni podatki), v okviru postopkov uveljavljanja pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

6. Zakaj ZPIZ prelaga to obveznost na bodoče upokojence, ki si morajo sami pridobiti te podatke od bivših delodajalcev, za kar pa nimajo nobene zakonskega pooblastila, pravice, moči, niti nimajo denarja za odvetnike?

Iz vseh predhodnih odgovorov izhaja, da Zavod nikakor ne prelaga obveznosti posredovanja podatkov na zavarovance oziroma bodoče upokojence, temveč sam pridobiva podatke v največji možni meri. Šele takrat, ko so vse možnosti za pridobitev podatkov od zavezancev (delodajalcev oziroma organizacij) izčrpane, se zavarovancu zgolj ponudi možnost, da sam pridobi podatke, če zavarovanec meni, da bi jih lahko pridobil. V posameznih primerih so zavarovanci bolj seznanjeni s tem, ali je še dostopna dokumentacija, iz katere bi bilo mogoče pridobiti podatke, ter kje in kako se hrani.

Če so dokumenti še shranjeni, lahko vsak zavarovanec sam kadarkoli pri organizaciji, ki hrani dokumentacijo po prenehanju poslovanja delodajalca, izkaže pravni interes za pridobitev podatkov. Po predpisih o varstvu osebnih podatkov ima do njih pravico in pooblastilo kadarkoli dostopati ter za to ni potrebno pooblaščati zastopnika.

7. Kakšne ukrepe bo sprejela Vlada RS (povečan nadzor, sprememba zakonodaje), da bo odpravila oziroma vsaj zmanjšala primere, ko delodajalci ne poročajo o obračunanih prispevkih?

V zvezi z vprašanjem glede predvidenih ukrepov za odpravo oz. zmanjšanje števila primerov, ko delodajalci ne poročajo o obračunanih prispevkih, bi želeli pojasniti, da se bo na predlog Zavoda Vlada RS zavzela za spremembo zakonodaje v smeri večje pravne varnosti delavcev v delovnem razmerju v zvezi z obračunom in plačilom prispevkov za socialno varnost.